JÖNKÖPING UNIVERSITY
School of Education and Communication

”Kommer Jorden att gå under?”

Förskollärares upplevelser av att arbeta tillsammans med barn för en ekologisk hållbar utveckling

KURS: *Examensarbete för förskollärare, 15 hp*

PROGRAM: *Förskollärarprogrammet*

FÖRFATTARE: *Jenny Persson, Linnéa Norman*

HANDLEDARE: *Emma Sjögren*

EXAMINATOR: *Monica Nilsson*

TERMIN: *VT18*

JÖNKÖPING UNIVERSITY
School of Education and Communication

Examensarbete för förskollärare 15 hp
Förskollärarprogrammet
VT18

SAMMANFATTNING

Jenny Persson, Linnéa Norman

”Kommer Jorden att gå under?”
Förskollärares upplevelser av att arbeta tillsammans med barn för en ekologisk hållbar utveckling

”Will the world come to end?”
Preschool teachers experiences of working together with children for an ecological sustainable development

Antal sidor: 34

Syftet med studien är att bidra med kunskap om förskolepedagogiskt arbete med ekologisk hållbar utveckling. Detta görs genom att intervjua förskollärare som arbetar med ekologisk hållbar utveckling tillsammans med barn i förskolans verksamhet. Forskningsfrågorna berör förskollärarnas upplevelser av barns delaktighet, svårigheter och framgångsfaktorer förskollärarna beskriver av arbetet samt deras erfarenheter av konkreta upplevelser. Studien tar sin utgångspunkt i förskollärarnas beskrivningar av hållbar utveckling, med en fenomenologisk livsvärldsansats som vill synliggöra människors upplevelser och tankar. En kvalitativ forskningsmetod har använts där insamling av data skett genom semistrukturerade intervjuer med förskollärarna.

Resultatet visar att förskollärarna upplever att barn blir delaktiga i arbetet med ekologisk hållbar utveckling genom konkreta upplevelser så som att vistas i naturen. Ett annat resultat är att förskolechefen upplevs viktig för förskollärarnas arbete. Resultatet visar även att barns ålder spelar roll i arbetet med hållbar utveckling.

Vår förhoppning med studien är att yrkessamma inom förskolan, som tar del av studien, får större förståelse för hur ett arbete med hållbar utveckling kan implementeras i verksamheten.

Sökord: Hållbar utveckling, Fenomenologi, Livsvärld, Barn, Förskollärare

Postadress	Gatuadress	Telefon	Fax
Högskolan för Lärande och Kommunikation (HLK) Box 1026 511 11 JÖNKÖPING	Gjuterigatan 5	036 – 101000	036162585

Innehållsförteckning

1. Inledning **1**
2. Syfte och frågeställningar **3**
2.1. Frågeställningar 3
3. Bakgrund **4**
3.1. Miljöproblematik och hållbar utveckling 4
3.2. Bruntlandrapporten 4
3.3. Hållbar utveckling i Sverige 5
3.4. Förskolan och hållbar utveckling 6
3.4.1. Hållbar utveckling och förskolans ansvar 6
3.5. Utmärkelsen Skola för hållbar utveckling 8
3.6. Teoretiskt perspektiv 9
3.6.1. Fenomenologi 9
3.6.2. Fenomenologisk livsvärldsansats 9
4. Metod **10**
4.1. Datainsamlingsmetod 10
4.2. Urval 11
4.3. Genomförande 11
4.4. Analysmetod 13
4.5. Etiska principer 13
4.6. Tillförlitlighet 13
5. Resultat och Analys **15**
5.1. Att vistas i, använda och ta hand om naturen 15
5.1.1. Relation till sin plats och sin närmiljö 16
5.1.2. Sopsortering och barns deltagande 16
5.1.3. Inte slösa på naturen 17
5.2. Förskollärarnas arbetssätt 18
5.2.1. Det egna intresset och varför hållbar utveckling anses vara viktigt 19
5.2.2. Förskolechef 19
5.2.3. Förskollärarnas tankar om framtiden 20
5.3. Sammanfattning 21
6. Diskussion **21**
6.1. Metoddiskussion 21
6.2. Resultatdiskussion 22
6.2.1. Hur beskriver förskollärarna att de upplever att barn involveras i arbetet med ekologisk hållbar utveckling? 22
6.2.2. Vilka svårigheter och framgångsfaktorer beskriver förskollärarna att de upplever finns i arbetet med ekologisk hållbar utveckling tillsammans med barn? 23

6.2.3. Vilka konkreta upplevelser beskriver förskollärarna att de erfarit tillsammans med barn i arbetet med ekologisk hållbar utveckling? 24
6.3. Slutsats 25
6.4. Vidare forskning 26
7. Referenser **27**
8. Bilagor **31**
8.1. Bilaga 1 31
8.2. Bilaga 2 32
8.3. Bilaga 3 33
8.4. Bilaga 4 34

1. Inledning

Kommer Jorden att gå under? Den här frågan ställdes av ett barn under en av våra verksamhetsförlagda utbildningar. Frågan fick oss att reflektera över vad vi berättar för barn samt hur vi kan arbeta med miljöfrågor tillsammans med barn.

Under de senaste åren har vi blivit allt mer intresserade av hållbar utveckling och ambitionen att leva mer hållbart har vuxit fram. Under utbildningens gång har vi fått en djupare förståelse för vad som händer med klimatet och varför, vilket gjorde oss ännu mer intresserade av hållbar utveckling. Vi blev nyfikna på hur förskolan utbildar för, och arbetar med, hållbar utveckling i verksamheten.

Till en början vill vi beskriva begreppen *hållbar utveckling* och *ekologisk hållbar utveckling*. WCED, World Commission on Environment and Development (1987) beskriver hållbar utveckling på följande sätt: "Sustainable development is development that meets the needs of the present without compromising the ability of future generations to meet their own needs" (s. 41). Det finns tre övergripande områden inom hållbar utveckling som hör ihop och påverkar varandra; *social*, *ekonomisk* och *ekologisk* hållbar utveckling (UNESCO, 2005). I den här studien har vi valt att fokusera på den ekologiska aspekten som handlar om Jordens klimat och resurser samt hur människans aktiviteter påverkar dessa. Fortsättningsvis kommer begreppet hållbar utveckling i den här studien syfta till ekologisk hållbar utveckling.

Hållbar utveckling finns inte med som begrepp i förskolans läroplan men "Förskolan ska lägga stor vikt vid miljö- och naturvårdsfrågor. Ett ekologiskt förhållningssätt och en positiv framtidstro ska prägla förskolans verksamhet" (Skolverket, 2016a, s. 7). Björklund (2014) och Davis (2015) framhåller att det inte är tillräckligt att bara planera för och tala om hållbar utveckling. Det måste ske genom återkommande aktiviteter som blir en integrerad del av verksamheten för att det skall bli en verklig skillnad. Det blir då viktigt att arbeta med hållbar utveckling tillsammans med barn för att ge dem handlingsberedskap inför framtiden. Ärlemalm-Hagsér (2013) menar att forskningen kring hållbar utveckling i förskolan är under uppbyggnad men att det fortfarande är mycket som behöver utforskas. Vidare beskriver hon ett behov av vidare forskning kring bland annat förskollärarnas pedagogiska praktik gällande hållbar utveckling i förskolan.

Utifrån Ärlemalm-Hagsérs (2013) studie samt Skolverkets (2016a) skrivningar är det relevant att undersöka hur förskollärare som redan arbetar med hållbar utveckling genomför sitt arbete, för att på så sätt skapa en djupare kunskap kring hur arbetet kan utföras. Vår

förhoppning är att bidra med kunskap kring hur förskollärare kan arbeta med hållbar utveckling tillsammans med barn i förskolan. FN:s före detta generalsekreterare Ban Ki-moon uttrycker att, ”We are the first generation that can end poverty, the last that can end climate change” (United Nation, 2015).

2. Syfte och frågeställningar

Syftet med studien är att bidra med kunskap om förskolepedagogiskt arbete med ekologisk hållbar utveckling.

2.1. Frågeställningar

Studien utgår från följande frågeställningar:

- Hur beskriver förskollärarna att de upplever att barn involveras i arbetet med ekologisk hållbar utveckling?
- Vilka svårigheter och framgångsfaktorer beskriver förskollärarna att de upplever finns i arbetet med ekologisk hållbar utveckling tillsammans med barn?
- Vilka konkreta upplevelser beskriver förskollärarna att de erfarit tillsammans med barn i arbetet med ekologisk hållbar utveckling?

3. Bakgrund

I bakgrunden redogörs för vad miljöproblematik och hållbar utveckling innebär, vilka åtgärder Sverige vidtar för att bromsa miljö- och klimatförändringen. Vidare kommer redogöras för vad som står i styrdokument samt hur förskolan kan arbeta med hållbar utveckling. Studiens teoretiska perspektiv kommer avslutningsvis att redogöras för.

3.1. Miljöproblematik och hållbar utveckling

Miljöproblematik och hållbar utveckling är två komplexa begrepp. McNeill (2003) menar att miljön de senaste 10 000 åren har förändrats minimalt men att den nu förändras i rasande fart. Han menar att det till stor del beror på industrialiseringen samt den ökade produktion och konsumtion som tillkom under 1800- och 1900-talet. Johansson (2008) menar att miljöproblematiken och händelser i naturen kan relateras till människors handlande i mänskliga samhällen, på så sätt kan miljöproblemen påverkas genom förändring av handlingar. Författaren menar att förändringar i miljön måste uppfattas som ett problem för att förändring av handlingar skall ske. För att skydda sig mot eller bromsa en hotande förändring krävs det att den överhängande faran inte anses vara för stor. Om den anses för stor kan det resultera i att inga åtgärder vidtas eftersom faran anses vara omöjlig att undvika. På grund av detta vidtar vissa människor inga åtgärder på grund av *fatalism* vilket innebär tron på att ödet är förutbestämt och oundvikligt (Fatalism, 1995; Johansson, 2008). Ehliasson (2005) menar att det moderna samhället har skapat stora miljörisker och för att lösa situationen har en diskussion om hållbar utveckling uppkommit. Arbetet med hållbar utveckling kan inte stanna vid ord, det krävs handlingar för att uppnå verklig skillnad (Björklund, 2014; Davis, 2015). Enligt Güler Yıldız, Özdemir Şimşek, Eren och Aydos (2017) bör samhället använda undervisning som ett redskap för att ge barn möjligheter till att skaffa sig kompetenser så att de kan agera för en hållbar utveckling. Författarna beskriver även att utbildning för hållbar utveckling bör ske genom konkreta upplevelser, vilket kan ske när lärare, vårdnadshavare och samhälle samarbetar.

3.2. Bruntlandrapporten

WCED (1987) beskriver en period på 1980-talet då det fanns ett stort behov för politiker världen över att ta sitt ansvar och hitta olika handlingsalternativ för att bland annat tackla de globala miljöproblemen. Detta eftersom vissa människor upplevde en frustration av att inte

själva kunna uppmärksamma och finna lösningar på dessa. WCED (1987) beskriver att det inte fanns något annat alternativ än att försöka hitta lösningar på problemen, därför tillkom Bruntlandrapporten *Our common future* år 1987.

I Bruntlandrapporten beskrivs hållbar utveckling som en utveckling som möter dagens generations behov utan att äventyra framtida generationers behov (WCED, 1987). I rapporten hanteras flera aspekter av hållbar utveckling och olika lösningar på de rådande miljöproblemen beskrivs, bland annat *hållbar matproduktion* samt *arter och ekosystem.* Hållbar matproduktion handlar om att uppmärksamma distributionsfrågor för att säkerställa *livsmedelssäkerhet*. Livsmedelssäkerhet beskrivs av Jordbruksverket (2011) som en säkerhet att livsmedel inte är en hälsorisk för konsumenter. I rapporten behandlas också problem som utrotning av arter. Lösningar är att förutse och förhindra att arter dör ut samt att agera globalt för att skydda arter. Det nämns också varför det är viktigt med en mångfald av arter för att *ekosystem* och *biosfären* skall fungera (WCED, 1987). Ekosystem är ett ekologiskt system som innefattar allt levande och dess livsmiljö inom ett visst område (Ekologi, 1995). Biosfär är summan av alla Jordens ekosystem, ett stort ekosystem där liv kan förekomma (Biosfär, 1995).

3.3. Hållbar utveckling i Sverige

Sveriges klimatlag trädde i kraft den 1 januari 2018 och innebär att Sveriges regering måste bedriva en kilmatpolitik där de bland annat vart fjärde år måste upprätta en handlingsplan för hur *miljömålen* skall uppnås. (Regeringskansliet, 2018).

Sverige har totalt 17 miljömål med tillhörande delmål. Enligt Miljömålsrådet (2017) är de 17 klimatmålen följande: begränsad klimatpåverkan, skyddande ozonskikt, grundvatten av god kvalitet, ett rikt odlingslandskap, frisk luft, säker strålmiljö, hav i balans samt levande kust och skärgård, storslagen fjällmiljö, bara naturlig försurning, ingen övergödning, myllrande våtmarker, god bebyggd miljö, giftfri miljö, levande sjöar och vattendrag, levande skogar, ett rikt växt- och djurliv och till sist *generationsmålet*. Generationsmålet innebär att Sverige till nästa generation skall lämna ett samhälle där de stora miljöproblemen är lösta. Naturvårdsverket (2016) beskriver generationsmålet som ett inriktningsmål för miljöpolitiken och att det skall ses som en vägledning för miljöpolitiken. Generationsmålet innebär bland annat att ekosystem skall ha återhämtat sig eller vara på god väg att återhämtas, den biologiska mångfalden har bevarats samt att konsumtionsmönster är

förändrade. För att Sverige skall nå generationsmålet krävs att alla de andra 16 målen är delvis uppfyllda (Naturvårdsverket, 2016).

3.4. Förskolan och hållbar utveckling

Förskolan har sedan länge haft en stark tradition av utomhusvistelser och arbete med miljön (Björklund, 2014). Lindberg (1991) och Hammarström-Lewenhagen (2016) beskriver att Friedrich Fröbel (1782–1852) var en pionjär inom förskolepedagogiken och som ungdom intresserade sig Fröbel för naturen och "dess mäktighet och livgivande kraft" (Lindberg, 1991, s. 7). Fröbel ville att barnen skulle lära sig att se sambandet mellan natur och människa. Barnen fick arbeta med planerade och konkreta aktiviteter så som att kärna smör, träarbete, naturbruk och olika slags trädgårdsarbeten. Ledarinnan utmanade barnen i att skapa goda värderingar gentemot djur och natur genom att de fick sköta om och utforska olika djur- och växtarter (Butén, 1945). Willén (1945) och Hammarström-Lewenhagen (2016) menar att det är viktigt att barn skapar sig en relation till naturen och på så sätt utvecklar ett förhållningssätt där de skall vara rädda om naturen och tacksamma för naturtillgångarna. Willén (1945) och Hammarström-Lewenhagen (2016) beskriver fortsättningsvis att när barnen är nyfikna och intresserade av miljön kan ledarinnan hjälpa dem att skapa en ansvarskänsla för miljön samt vårda den med omsorg, vilket leder till ett livslångt intresse för miljön. Redan på Fröbels tid fanns alltså ett intresse av att ta hand om miljön även om hållbar utveckling inte var ett känt begrepp innan det presenterades i Bruntlandrapporten (WCED, 1987).

3.4.1. Hållbar utveckling och förskolans ansvar

I förskolans nuvarande läroplan finns inte hållbar utveckling med som begrepp, däremot menar Skolverket (2016a) att:

> Förskolan skall lägga stor vikt vid miljö- och naturvårdsfrågor. Ett ekologiskt förhållningssätt och en positiv framtidstro skall prägla förskolans verksamhet. Förskolan skall medverka till att barnen tillägnar sig ett varsamt förhållningssätt till natur och miljö och förstår sin delaktighet i naturens kretslopp. Verksamheten skall hjälpa barnen att förstå hur vardagsliv och arbete kan utformas så att det bidrar till en bättre miljö både i nutid och i framtid. (s. 7)

Det är förskolläraren som ansvarar för att genomföra arbetet så att barnen kan tillägna sig ett förhållningssätt som värnar om natur och miljö. Förskolechefen har dock det övergripande

ansvaret att se till så förskolan bedrivs i enlighet med läroplanens mål och intentioner. På så sätt bär förskolechefen ansvar för att förskolan skall lägga vikt vid natur- och miljövårdsfrågor samt att förskollärarna har den utbildning och kompetens som krävs för att utföra arbetet (Skolverket, 2016a). Även Björklund (2014) samt Ärlemalm-Hagsér och Sundberg (2016) menar att förskolans personal bör få passande kompetensutveckling och fortbildning.

Sveriges regering har gett Skolverket i uppdrag att se över flera områden i förskolans 20 år gamla läroplan (Regeringskansliet, 2017). Utbildningsdepartementet (2017) klargör att hållbar utveckling inte finns med i förskolans läroplan och beskriver därför att det bör övervägas om begreppet skall införas eftersom det ingår i grundskolans, förskoleklassens och fritidshemmets läroplan (Skolverket, 2016b). Det väcker frågan kring om små barn eller förskollärare inte ansetts vara kompetenta nog att arbeta med hållbar utveckling innan förslaget om att införa begreppet även i förskolans läroplan lades fram. EPSD, European Panel on Sustainable Development, (2010) framhåller att utbildning för hållbar utveckling bör ses som en rättighet och genom att integrera hållbarhetsfrågor i läroplaner får även de yngsta barnen chanser att uttrycka sina tankar om ämnet.

EPSD (2010) menar att barn inte alltid kan skyddas mot verkligheten eftersom barn måste få utbildning om hållbar utveckling och handlingskompetenser för att möta morgondagens problem. Författarna menar att barn har kapacitet till att agera för hållbar utveckling men det krävs att vuxna har tilltro till barnens förmåga och tar barns tankar på allvar. EPSD (2010) och Davis (1998; 2015) framhåller vikten av att integrera barn i frågor om hållbarhet eftersom det är barnen som blir offer för miljöproblemen i framtiden. Pramling Samuelsson och Kaga (2008) framhåller att barn kan, genom att så tidigt som möjligt möta hållbarhetsfrågor, tillägna sig kunskaper som kommer influera dem längre fram i livet så att de kan agera för en hållbar utveckling. Björklund (2014) tar upp ett antal förslag på områden förskolan kan arbeta med för att integrera hållbar utveckling i verksamheten. Några områden hon nämner är att förskolan kan erbjuda ekologisk mat och odla lite själva, återvinna, hushålla med resurser samt låta barnen komma med idéer på hur de kan spara in på till exempel vattenanvändningen. Ärlemalm-Hagsér och Sundberg (2016) beskriver att barn blir delaktiga i arbetet med hållbar utveckling genom diskussioner och aktiviteter. Stagell, Almers, Askerlund och Apelqvist (2014) finner i sin studie att direkta och konkreta handlingar är mer effektiva än indirekta handlingar för att inkludera barn i ett arbete med hållbar utveckling. De direkta handlingarna handlar om till exempel återvinning och minskad konsumtion medan de indirekta handlingarna handlar om att inspirera andra människor till

att leva hållbart eller att engagera sig politiskt för en hållbar utveckling. Författarna menar att olika undervisningspraktiker för hållbar utveckling får olika konsekvenser. Att bara ge barn kunskap om hur de kan agera hållbart på ett privat plan ger dem inga handlingskompetenser eller kunskaper för hur sociala och demokratiska strukturer kan förändras (Stagell, et al., 2014).

Davis (1998; 2015) framhåller att det är förskolläraren som måste börja arbetet med att skapa positiva attityder till, och förståelse för, hållbar utveckling. Elliot (2015) beskriver att förskollärarna i hennes studie använder vistelse i naturen för att ge barn ökade chanser till dessa attityder och förståelser eftersom hon menar att barn tillägnar sig en relation med naturen genom att vistas i den. Pramling Samuelsson (2011) menar att ett barn kanske inte alltid kan förstå på samma sätt som en vuxen men att barnets förståelse av hållbar utveckling kan relateras till dess tidigare erfarenheter. Författaren menar att desto tidigare vi får kunskap om, och erfarenhet av, hållbar utveckling desto större förståelse skapas för omvärlden och hur allting i den hänger samman. Detta eftersom kunskap och attityder grundläggs i tidig ålder (Pramling Samuelsson, 2011). Även Kahriman-Öztürk, Olgan och Güler (2012) menar att utbildning för hållbar utveckling bör börja så tidigt som möjligt i utbildningssystemet. Författarna beskriver att barn genom konkreta upplevelser som till exempel återvinning och återanvändning, kan tillägna sig kunskaper kring hållbar utveckling. Ärlemalm-Hagsér och Pramling Samuelsson (2018) beskriver att barn kan tillägna sig kunskaper om hållbarhetsfrågor om de, tillsammans med vuxna, ses som centrala deltagare i den pedagogiska praktiken. Författarna beskriver fortsättningsvis att barn behöver uppmuntras att agera för ett hållbart samhälle både lokalt och globalt för att också kunna utmana hållbarhetsfrågor så som livsstil och orättvisor som sker runt om i världen.

3.5. Utmärkelsen Skola för hållbar utveckling

År 1997 instiftades utmärkelsen *miljöskola* som delades ut av Skolverket till de förskolor och skolor som arbetade mycket med miljöfrågor. År 2004 ändrades utmärkelsen och fick ett nytt namn, *Skola för hållbar utveckling,* men också en helt ny innebörd och nya krav (Skolverket, 2010). De nya kraven handlar, enligt Skolverket (2010), om att förskolan och skolan skall arbeta med miljöfrågor men även med sociala och ekonomiska frågor. Hållbar utveckling skall diskuteras och samtalas om som en helhet tillsammans med barnen och eleverna för att skapa en grund till deras framtid (Skolverket, 2010).

Utmärkelsen Skola för hållbar utveckling är till för att inspirera förskolor och skolor till att fortsätta arbetet med hållbar utveckling samt att ge dem det stöd och guidning som behövs för att uppfylla utmärkelsens krav (Skolverket, 2010). För att en förskola eller skola skall få utmärkelsen skall både ledning och personal arbeta utifrån olika kriterier. Dessa kriterier handlar bland annat om att göra ledning, personal, barn och elever delaktiga i arbetet samt diskutera kring hur arbetet kan utvecklas (Skolverket, 2010).

3.6. Teoretiskt perspektiv

I det här stycket redogörs för studiens teoretiska perspektiv, *fenomenologi* samt en *fenomenologisk livsvärldsansats*.

3.6.1. Fenomenologi

Fenomenologi kommer från grekiskan och betyder läran om det som visar sig (Christoffersen & Johannessen, 2015; Fenomenologi, u.å.). Den nyare användningen av teorin grundades av Edmuns Husserl vid sekelskiftet år 1900 (Brinkkajer & Høyen, 2013). Brinkkajer och Høyen (2013) beskriver att Husserls teori är en reaktion på positivismen där människans erfarenheter och upplevelser anses vara neutrala. Husserls menade istället tvärtom och ville ge en bredare beskrivning av det som visar sig och avsåg därför undersöka hur fenomenet visar sig för medvetandet och uppfattas av sinnena. Christoffersen och Johannessen (2015) beskriver att fenomenologin används när vi vill se verkligheten genom andras ögon, eller när forskaren vill undersöka hur informanter upplever sin verklighet.

3.6.2. Fenomenologisk livsvärldsansats

Den fenomenologiska livsvärldsansatsen är en gren inom fenomenologin (Brinkkjaer & Høyen, 2013). En betydelsefull person inom *livsvärldsbegreppet* är Edmuns Husserls lärling Maurice Merleau-Ponty. Brinkkjaer och Høyen (2013) beskriver att Merleau-Ponty intresserade sig för tvetydigheten mellan kultur och natur. Författarna beskriver att Merleau-Ponty menar att kroppen är både subjekt och objekt, som existerar och lever i världen. Brinkkjaer och Høyen (2013) beskriver att inom livsvärldsbegreppet förhåller sig människor

till varandra genom erfarenheter, upplevelser, känslor och åsikter. Enligt författarna är kroppen vår tillgång till världen. Författarna beskriver det som:

> När vi står inför ett materiellt objekt kommer det till att börja med finnas ett avstånd mellan kroppen och objektet. När avståndet övervinns försvinner upplevelsen av det yttre tinget, och åtskillnaden från kroppen försvinner. Detta ska förstås som en integration av den praktiska kunskapen i kroppen. (s. 65)

På detta sätt kan förskollärarnas praktik smälta samman med situationen när situationen är bekant för dem och förskollärarnas handlingar blir mer naturliga eftersom situationen är bekant för dem (Brinkkjaer & Høyen, 2013). Som forskare beskriver Christoffersen och Johannessen (2015) att det är viktigt att försöka förstå informanternas upplevelser. Forskaren söker efter informantens erfarenheter och känslor och ber därför informanten att beskriva och berätta om sina erfarenheter.

4. Metod

I den här delen redogörs för val av datainsamlingsmetod, urvalsmetod, genomförande samt analysmetod. Tillämpningen av de etiska principerna samt studiens tillförlitlighet redogörs även för.

4.1. Datainsamlingsmetod

Till studiens datainsamling har en semistrukturerad intervjuform använts, vilket enligt Christoffersen och Johannessen (2015) innebär att använda sig av en intervjuguide med öppna frågor som utgångspunkt. Författarna beskriver att det är viktigt att ha en viss standardisering, vilket innebär att alla informanter får samma frågor för att lättare systematisera och jämföra de olika svaren efteråt. Utifrån dessa kriterier valdes samma person ut för att ställa frågor och följdfrågor till informanten medan den andra antecknade eventuella följdfrågor för att frågor och följdfrågor skulle bli så lika som möjligt. Enligt Christoffersen och Johannessen (2015) är det fördelaktigt med öppna frågor eftersom studien utgår ifrån en fenomenologisk livsvärldsansats där syftet är att få syn på informanternas upplevelser.

Ljudupptagning och anteckningar användes vid intervjusituationen och Eriksson-Zetterquist och Ahrne (2015) menar att ljudupptagning kan ske med olika slags tekniker så som diktafon, bandspelare, mobil eller liknande. En mobiltelefon och en surfplatta användes till

ljudupptagningarna, då de var mest tillgängliga för oss. Svensson och Ahrne (2015) menar att det är fördelaktigt att ha med sig papper och penna till intervjusituationen vid uppkomst av eventuella följdfrågor. Anteckningar gör det också lättare att gå tillbaka i intervjun efteråt, menar författarna. Vid första intervjun uppkom följdfrågor som vi antecknade för att kunna ställa likartade följdfrågor till de andra informanter. En viss anpassning av följdfrågorna gjordes utifrån vad informanten berättade om.

4.2. Urval

Christoffersen och Johannessen (2015) beskriver att utifrån en fenomenologisk livsvärldsansats behöver informanterna ha erfarenheter av det ämne som skall studeras. Eftersom studien grundas på en fenomenologisk livsvärldsansats eftersöktes förskollärare som hade erfarenheter av att arbeta med ekologisk hållbar utveckling på något sätt. Genom kommunens hemsida fann vi förskolor som tydligt informerade att de arbetar med hållbar utveckling eller hållbar framtid genom tema- och projektarbete eller fått utmärkelsen Skola för hållbar utveckling. Vi gjorde då ett *målstyrt urval* som enligt Bryman (2011) innebär att deltagarna är valda utifrån syftet så att frågeställningarna kan bli besvarade. Förskollärare vid tre olika förskolor deltog i studien eftersom vi ville ha en variation av arbetssätt inom ramen för hållbar utveckling. *Förskola 1* arbetade med hållbar utveckling genom projektarbete, *förskola 2* genom temaarbete och *förskola 3* har fått utmärkelsen Skola för hållbar utveckling. Vi valde att intervjua två förskollärare vid varje förskola för att få ta del av olika berättelser om hur hållbar utveckling kan se ut vid deras förskola.

4.3. Genomförande

Studien är grundad på ett empiriskt material av intervjuer med förskollärare. En kvalitativ metod har använts, vilket innebär att fokus ligger på informantens upplevelser (Alvesson & Sköldberg, 2017). Eftersom studien syftar till att bidra med kunskap om förskolepedagogiskt arbete med ekologisk hållbar utveckling valde vi att använda intervju som metodform, vilket Warren och Karner (2010) beskriver är en lämplig metod när forskaren vill ta del av informantens berättelser. Intervjufrågorna baserades på studiens frågeställningar. Singelton, Jr och Straits (2002) samt Warren och Karner (2010) menar att bli intervjuad ofta är en ovan situation som kan skapa olust för många människor, därför väntade vi mot slutet av intervjun med att ställa de frågor som kan uppfattas mer besvärliga av informanten att svara

på (se Bilaga 3). På så sätt fick informanten en större chans att hinna bli bekväm i intervjusituationen.

Ett informationsbrev (Bilaga 1) skickades ut till de utvalda förskolorna. Informationsbrevet innehöll studiens syfte och frågeställningar samt en kortfattad förklaring av Vetenskapsrådets (2002) etiska principer. Informationsbrevet mailades till de olika förskolorna tidigt i arbetsprocessen för att ge förskollärarna tid att återkomma med svar.

Sex olika förskolor kontaktades, men endast tre av dem svarade på vår förfrågan om deltagande i studien. Två av förskolorna svarade vid första mailkontakt. Förskolechefen vid *förskola 1* besvarade inte vårt mail men förskollärare vid enheten hade vid ett tidigare tillfälle berättat att de ville ingå i studien. Vi tog då kontakt med en förskollärare vid enheten via telefon och informerade om studien samt bokade tid och plats för intervjuerna.

Förskolechefen vid *förskola 2* svarade på första mailet och meddelade att hen skulle fråga förskollärare vid enheten om någon ville delta för att sedan återkomma till oss med namn på de som var intresserade samt tid och plats för intervjun. Vi ringde förskolan en dag innan intervjun för att bekräfta tid och plats.

Förskola 3 hade ingen mailadress på sin hemsida så första kontakten med förskolechefen skedde via telefon där hen gav oss sin mailadress. Ett mail med informationsbrevet skickades då till förskolechefen vid *förskola 3*. Två dagar efter första kontakt med förskolechefen kontaktades en avdelning på förskolan då tid och plats bokades inför intervjun.

Vi formulerade en samtyckesblankett (Bilaga 2) utifrån en mall från Högskolan för lärande och kommunikation vid Jönköpings Universitet som förskollärarna undertecknade. Blanketten gav information om att deltagandet är frivilligt samt att insamlad data hålls konfidentiell och förvaras på ett säkert ställe.

Alla intervjuer spelades in på en mobil och en surfplatta. Enligt Warren och Karner (2010) är någon form av inspelningsteknik ett viktigt och nödvändigt verktyg för att kunna lyssna på intervjun igen för att få med allt informanten berättar samt att kunna transkribera intervjun. Enligt Eriksson-Zetterquist och Ahrne (2015) är det viktigt utifrån ett etiskt perspektiv att fråga om lov innan inspelningen kan ske, vilket vi gjorde. Efter varje intervju började vi transkriberingen direkt, medan den var färsk i minnet. Eriksson-Zetterquist och Ahrne (2015) menar att det finns olika teknologiska hjälpmedel att använda sig av när inspelningen skall spelas upp igen. De menar också

att hjälpmedlen skall kunna stoppa, starta samt spola fram och tillbaka, vilket mobilen och surfplattan möjliggjorde. Vi valde att skriva ner allt som sades, till exempel hummanden, skratt samt alla ofullständiga meningar. Warren och Karner (2010) beskriver att det är viktigt att skriva ner allting som sägs för att få en helhetsbild av situationen.

4.4. Analysmetod

Enligt Svensson (2015) skall materialet sorteras efter transkriberingen för att ge en bättre överblick av data vilket kallas för *analys*. Vi använde oss av en *tematisk analys* som Löfgren (2014) och Bryman (2011) beskriver är att finna *teman* som återkommer och som förefaller särskilt viktiga för informanten. Den valda analysmetoden var ett fördelaktigt sätt att finna hur olika informanter berättar om ekologisk hållbar utveckling, vilket studien syftar till att bidra med kunskap om. Flera teman framkom i det transkriberade materialet när det lästes flera gånger av oss båda samt färgkodades med färgpennor. Slutligen sorterade vi ut de teman som bäst relaterade till studiens syfte och frågeställningar. Slutligen sorterade vi ut *subteman* vilket Bryman (2011) beskriver som underrubriker till huvudtemat för att sortera och reducera materialet ytterligare.

4.5. Etiska principer

Vi tog hänsyn till Vetenskapsrådets (2002) etiska principer i studien. Deras fyra huvudkrav är *informationskravet*, *samtyckeskravet*, *konfidentialitetskravet* och *nyttjandekravet*. Dessa krav har eftersträvats genom att studiens deltagare fick information om studiens syfte och att insamlad data endast är till för studien. Förskollärarna informerades om att deltagandet var frivilligt och att de kunde dra sig ur när som helst samt hur de kunde kontakta oss. Informanterna fick även information om att deras identitet och arbetsplats hölls konfidentiella under hela arbetets gång. Enligt Vetenskapsrådet (2002) är det vår skyldighet att se till att information kommer fram till och förstås av informanten i studien. En annan etisk aspekt vi övervägde var att det kan komma att kännas obekvämt för informanter när det är två personer som intervjuar, vilket Christoffersen och Johannessen (2015) tar upp som en aspekt att överväga.

4.6. Tillförlitlighet

I ett försök att öka tillförlitligheten av studien har vi förhållit oss till Guba och Lincolns fyra kriterier: *trovärdighet*, *överförbarhet*, *pålitlighet* och *konfirmering* (Bryman, 2011).

Trovärdighetskriteriet handlar om hur sannolika resultaten är samt att forskningen sker i enlighet med de regler som finns. Överförbarhetskriteriet handlar om hur användbart resultatet är i andra kontexter och pålitlighetskriteriet innebär att noggrant beskriva alla steg i undersökningsprocessen så som urval och tillvägagångssätt. Konfirmeringskriteriet innebär att forskningen ej avsiktligt skall bli påverkad av forskarens egna värderingar eller den teoretiska inriktningen (Bryman, 2011).

Vi hade i åtanke att vi är två olika personer som intervjuar på olika sätt, även om frågorna var desamma. För att höja tillförlitligheten av studien och resultatet bestämde vi därför att samma person skulle intervjua alla förskollärare. Vi övervägde även om vi borde varit tillsammans eller åtskilda under intervjusituationerna. Vi valde att arbeta i par för att kunna lägga stort fokus på informantens berättelser. Christoffersen och Johannessen (2015) menar att det är fördelaktigt att vara två forskare vid genomförandet av intervjun eftersom forskarna då kan reflektera över situationen tillsammans i efterhand. Det här valet gjorde vi för att skapa en så tillförlitlig studie som möjligt.

Dahlberg, Drew och Nyström (2001) beskriver vikten av att så långt som möjligt undvika egna tolkningar, konstruktioner och förklaringar av empirin. För att hålla oss trogna till empirin och ge en rättvis bild av det informanterna berättat har vi i möjligaste mån endast beskrivit det informanterna berättat, utan att våra egna värderingar och tankar påverkat empirin. Vi var medvetna om att det inte är möjligt att vara fullt objektiv, men Bryman (2011) beskriver att forskaren skall agera i god tro för att arbeta mot konfirmeringskriteriet. En annan aspekt vi övervägt är det faktum att intervjun spelades in vilket kan ha påverkat resultatet. För att intervjun skulle bli så naturlig som möjligt påbörjades inspelningen, efter samtycke, direkt även om den första stunden handlade om att göra informanten bekväm. Vi har använt oss av *respondentvalidering* vilket hör enligt Svensson och Ahrne (2015) till trovärdighetskriteriet och handlar om att rapportera tillbaka resultaten till informanterna så att de kan bekräfta att vi som forskare uppfattat informantens verklighet så som de berättat det. För att till sist öka pålitligheten och överförbarheten i studien har vi så långt som möjligt och så noggrant som möjligt beskrivit alla steg i undersökningsprocessen, vilket Bryman (2011) samt Svensson och Ahrne (2015) skriver fram som ett krav för att öka tillförlitligheten.

5. Resultat och Analys

I det här stycket redogörs för de teman och dess tillhörande subteman som vi fann genom analysen av intervjuerna. Citat från intervjuerna samt studiens resultat kommer också att redovisas i följande stycke. De tema vi analyserade fram är:

Huvudtema	**Subtema**	**Subtema**	**Subtema**
Att vistas i, använda och ta hand om naturen.	Relation till sin plats och sin närmiljö.	Sopsortering och barns deltagande.	Inte slösa med naturen.
Förskollärarnas arbetssätt.	Det egna intresset och varför hållbar utveckling anses vara viktigt.	Förskolechef.	Förskollärarnas tankar om framtiden.

Samtliga förskollärare innebär alla förskollärare, *majoriteten av förskollärarna* betyder fyra till fem förskollärare och *några förskollärare* syftar till mindre än tre förskollärare. Citaten presenteras med tecken från transkriptionsmallen (Bilaga 4) och återkommande tecken är -, -! samt -? som innefattar förskollärarnas olika sluttoner. Citaten är valda för att bäst relatera till det aktuella temat.

5.1. Att vistas i, använda och ta hand om naturen

I samtliga intervjuer beskriver förskollärarna att de arbetar på olika sätt med återvinning och återanvändning. Majoriteten av förskollärarna nämner att de återvinner olika sorters material så som plast, papper och metall. Ett fåtal barn beskrivs veta vart materialet tar vägen efter det sorterats på förskolan och andra barn beskrivs inte fått den kunskapen ännu då det anses vara för abstrakt för dem. Majoriteten av förskollärarna nämner att de inte talar med barnen om begrepp så som hållbar utveckling eftersom förskollärarna anser att det kan vara för svårt för barnen att förstå. Däremot uttrycker samtliga förskollärare att konkreta upplevelser av till exempel odling, återvinning och naturupplevelser kan skapa en känsla för vad hållbar utveckling är. Samtliga förskollärare berättar att de har en plats i naturen som de besöker,

dessa platser är belägna i skogen, parken, stranden, vid åar och sjöar samt vid vattenfall. De framhåller vikten av att ha en plats i naturen för att känna glädje inför att vara utomhus.

5.1.1. Relation till sin plats och sin närmiljö

Majoriteten av förskollärarna beskriver att barnen blir ledsna och arga när de kommer till sin plats och den är nedskräpad. Förskollärare 2 berättar att barnen "gick och skällde på dom som inte slängde skräpet i papperskorgarna-!" och beskriver fortsättningsvis hur barnen kom med lösningen att om papperskorgarna var dekorerade så kanske fler människor slänger sitt skräp där i. Barnen fick då möjligheten att dekorera papperskorgarna på olika sätt. Förskollärare 3 beskriver att barn och personal hjälps åt att städa upp skräp på sin plats för att hålla den ren.

Majoriteten av förskollärarna uttrycker att barn blir miljömedvetna när dem har en plats att besöka eftersom de lär sig att värna om platsen och naturen samt vilket förhållningssätt som är att föredra i naturen. Barnen får lära sig att inte bryta kvistar och skräpa ned i miljön samt att inte skada insekter och djur eftersom de är viktiga för kretslopp och ekosystem.

Förskollärare 5 berättar att de har odlingslådor på förskolan och de grödor som inte äts upp slängs i komposten där maskar och gråsuggor hjälper till att göra grödorna till ny jord så att barnen kan plantera om och om igen. Hen berättar även att de har maskhus i glas med kompostmaskar i så barnen lätt kan följa nedbrytningsprocessen.

Även Förskollärare 4 uttrycker att barnen i tidig ålder får lära sig att vara försiktiga med insekter och djur. Hen beskriver att barnen tar upp små insekter för att undersöka dem, men de håller dem med öppen handflata för att inte skada dem.

> Så det har ju blivit, eller liksom när vi ser en daggmask som ringlar på asfalten att man liksom, första gången vi samlades runt den och tittade så var det ju nått barn som ville trampa på den-. Så det blir ju en, tänker vi, en ekologisk känslighet att liksom, det här sociala, hur är vi mot djuren och det kan vi också koppla till hur vi är mot varandra alltså så tänker jag- […] Ja och då kommer det ju in hela tiden när man vistas i naturen att vi ska va rädda om den tänker jag- (Förskollärare 4)

Vidare beskriver hen hur arbetslaget vill, genom att välja skogen som plats, ge barnen en chans att skapa relationer till naturen. Även Förskollärare 3 uttrycker att barnen skall få ”bada i naturen” för att få fina upplevelser av den.

5.1.2. Sopsortering och barns deltagande

Samtliga förskollärare berättar att de arbetar med återvinning och sortering tillsammans med barnen på olika sätt. Förskollärare 1 uttrycker att barnen är med och sorterar samt att de vet hur soporna skall sorteras. Hen beskriver också att sopbilen en dag kom och hämtade soporna när barngruppen kom tillbaka från skogen, då visade renhållningsarbetaren hur soporna omhändertas. Fortsättningsvis berättar hen att barnen då fick se att soporna inte stannar på förskolan utan åker vidare. Förskollärare 2 uttrycker att barnen i hens barngrupp vet om att sopbilen hämtar soporna och det diskuteras även om vad soporna kan bli igen. Förskollärare 3 beskriver att barnen är medvetna om hur soporna skall sorteras eftersom de har ett spel på förskolan där barnen får leka att de sopsorterar samt att barnen har besökt sortergården med personal och vårdnadshavare. Vidare förklarar hen att barnen vet vart soporna delvis tar vägen, från förskolan till sortergårdarna och sedan till sopbilen. Däremot är inte alla barn bekanta med varför de sorterar sina sopor eller vart soporna tar vägen efter att sopbilen hämtat dem och Förskollärare 3 berättar att de är i början av arbetet.

> [...] Har jag lärt mig sopsortera, så kanske jag lär mig när jag är sex år att det finns ett värmeverk som man kan tanka bilen med och man kan åka si och så lång på ett bananskal liksom-? Vi kan ju inte göra allt när dem är pyttesmå, men vi kan börja nånstans-? Och det ska ju va ett livslångt lärande-?
> (Förskollärare 3)

Även Förskollärare 5 beskriver att barnen är med i soprummet och de talar med barnen om vart de olika soporna skall sorteras och vad de kan återvinnas till.

5.1.3. Inte slösa på naturen

Samtliga förskollärare nämner att de använder återvunnet material eller naturmaterial i sin miljö på förskolan. Förskollärarna beskriver att barnen gör konstverk med skräp och naturmaterial, att personal tillsammans med barn handlar på second hand, använder återvinningsmaterial i sin lek och att material bör användas många gånger.

Majoriteten av förskollärarna beskriver att barnen inte bör slösa på papper.

> Dra ett streck och släng papperet, aa men alltså lite det här att det finns en baksida [=av papperet] och när du gör någonting tänk efter så att du liksom fyller det är ett sätt tycker jag att jobba med hållbar framtid-
> (Förskollärare 2)

Även Förskollärare 6 talar om ett konsumtionssamhälle och vill därför lära barn att inte slösa på materialet. Hen berättar följande:

> Men, tänker just på det här när man använder det här papper har vi ju pratat en del om, att, att det inte blir att man bara använder papper och sen, att det blir som slit och släng liksom-. Att man kan berätta för barnen att de ha ju med skogen att göra och de här att, eeh, man får vara lite aktsam med miljön å, och spara lite på papper […]
> (Förskollärare 6)

Några förskollärare tar upp att de talat med barnen om att inte heller slösa på vatten men att de ändå vill erbjuda vatten då barnen tycker om vattenlek. Förskollärare 4 uttrycker att det inte känns bra att spola vatten för länge när barnen leker med vatten vid vattenrännan, så efter ett tag kan de stänga av och spara en viss mängd i rännan. Förskollärare 5 beskriver att de på gården har en vattentunna som de samlar regnvatten i men som tidigare fyllts med vatten från en slang. Förskolläraren beskriver att personalen ifrågasatte vilka värderingar de lär barnen när de som vuxna slösar med vattnet. På frågan om hur de tog upp det med barnen när de övergick från att fylla tunnan med slangen till att bara använda regnvatten förklarar hen att arbetslaget inte bara berättade hur de resonerade kring problemet. De frågade även barnen hur de tyckte de skulle göra. Barnen hade hört att vattnet i kranen kan ta slut och berättade då att man kanske behöver gå iväg och hämta vatten som de vet att människor i andra länder behöver göra. Det var okej att tunnan var tom ibland då.

Att inte slösa på mat är även ett ämne som behandlas i intervjuerna. Förskollärare 1 berättar att hen brukar påminna barnen att inte ta mer mat än vad de orkar äta upp. Hen beskriver då att barnen får med sig en tanke som de senare kan föra vidare till andra människor. Några förskollärare uttrycker att de inte alltid kan styra över maten då de får sin mat från en restaurang. De önskar mer ekologisk mat men berättar att utan kokerska eller kock så går det inte alltid kontrollera om maten är miljövänlig, vilket då kan bli ett hinder i arbetet för en hållbar framtid.

5.2. Förskollärarnas arbetssätt

Samtliga förskollärare beskriver att de har ett intresse för hållbar utveckling och lever hållbart utanför förskolans verksamhet. Förskollärarna nämner även att arbetet med hållbar utveckling är viktigt för att ge barnen en hållbar framtid. Majoriteten av förskollärarna förklarar att deras engagemang för hållbar utveckling påverkar deras profession samt att engagemanget sprider sig till barnen. Förskollärare 2 beskriver att arbetslaget behöver få

relevant fortbildning från förskolechefen för att deras arbete med hållbar utveckling skall kunna fortskrida och Förskollärare 3 betonar vikten av att förskolechefen är intresserad av förskolans arbete. Samtliga förskollärare berättar om att de vill ge barnen en positiv framtidstro. Samtliga förskollärare talar om att man bör säga sanningen till barnen men Förskollärare 6 uttrycker att de inte bör berätta för otäcka saker för barnen och Förskollärare 3 berättar att hen inte vill överföra sin ångest till dem.

5.2.1. Det egna intresset och varför hållbar utveckling anses vara viktigt

Samtliga förskollärare berättar att de har ett intresse för hållbar utveckling och majoriteten av dem försöker leva hållbart i sitt privatliv. De uttrycker att det egna intresset påverkar deras arbete tillsammans med barnen. Förskollärare 1 beskriver att det egna intresset speglar av sig på professionen och att "[…] det är ju lättare att gå all in då, om man har med sig tänket hela tiden-?". Hen berättar att barnen känner av personalens känslor och märker tydligt om det är något som pedagogerna är extra engagerade i. Även Förskollärare 3 förklarar att det brinnande intresset speglar av sig i professionen. Förskolläraren beskriver att hen kan bidra med kunskaper om, och engagemang för, hållbar utveckling. Förskollärare 2 berättar att det egna intresset påverkar professionen även om hen uttrycker att det inte borde det. Samtliga förskollärare berättar även att de anser att arbetet med hållbar utveckling är ett viktigt område. På frågan varför de anser arbetet vara viktigt svarade många att det är för att Jorden inte skall gå under och för att de vill ge barnen en hållbar framtid. Förskollärare 6 beskriver:

> Men det är ju viktigt för att vi ska kunna överleva-? Och att våra nästa generationer ska få ett bra liv- Det är ju det man tänker framförallt-? […] Att man, tänker att det går inte att hålla på krama ur hur mycket som helst-.
> (Förskollärare 6)

Vidare beskriver Förskollärare 5 att hållbar utveckling kan vara ett stort och svårt begrepp men att om det förs ned till förskolans nivå så blir det lättare. Hen berättar att "[…] där måste vi börja, där vi är nu[!]". Fortsättningsvis beskriver Förskollärare 5 att det är viktigt med en ledning som har det övergripande ansvaret och som ställer krav på och ger utbildning till personalen.

5.2.2. Förskolechef

Samtliga förskollärare svarade ja på frågan om förskolechefen ansågs som en viktig aktör för att de skall kunna arbeta med hållbar utveckling. Några förskollärare beskriver att de som förskollärare har en viss frihet i verksamheten och Förskollärare 6 berättar att hen undrar hur mycket förskolechefen faktiskt engagerar sig mer än att ställa frågor kring arbetet. Förskollärare 4 berättar att de inte kan lägga lika stort fokus på sitt arbete med hållbar utveckling när gemensamma fortbildningar anordnas av förskolechefen tillsammans med andra förskolor som inte arbetar med hållbar utveckling, vilket förskolläraren berättar kan hämma hens hållbarhetsarbete.

Förskollärare 3 förklarar att en trygghet infinner sig när förskolechefen är tydlig och ger rätt kompetensutveckling till personalen för att hela arbetslaget skall ha samma utgångspunkt. Några förskollärare uttrycker att förskolechefen är en viktig aktör när det gäller att skapa ekonomiska förutsättningar för personalen samt att ge relevant fortbildning. Förskolechefen beskrivs även kunna ge stöd och vägledning om arbetslaget stöter på problem.

5.2.3. Förskollärarnas tankar om framtiden

Samtliga förskollärare talar om framtidstro på olika sätt och Förskollärare 6 uttrycker att man inte bör berätta för otäcka saker för barnen. På frågan om vi skall försköna sanningen för barnen svarar hen följande:

> Eh, jag tror inte man ska försköna för mycket för barnen är rätt smarta-. Dom hör ändå-? Dom hör ändå mycket via media och så, så att- # Sen får man inte måla upp för otäcka saker, men absolut inte försköna heller, det tycker jag inte heller-
> (Förskollärare 6)

Hen beskriver vidare att det är viktigt att tillsammans med barnen diskutera om miljön och vikten av att ta hand om den. Förskollärare 5 får samma fråga och förklarar att det krävs en balansgång i vad vi berättar för barnen och vad vi inte berättar. Hen beskriver följande:

> Eh, för att det är ju, asså det är ju ett ganska tu:ngt[!] när man tänker på framtiden som vuxen, när man som vuxen har på mycket, tar in mycket information om hur prognoserna ser ut-? Om man tänker på om man vill ge framtidstro till barnen och eh hopp om en, att det ska gå och få en bra framtid, så är det ju ganska tunga saker men jag tänker också, tror jag förhållningssättet är att man kan göra[!] saker-! Det tror jag är det viktigaste å förmedla till barnen, att man kan[!] påverka också i det lilla-!
> (Förskollärare 5)

Även Förskollärare 3 berättar att hen vill ge barnen framtidstro och tar upp vikten av att inte föra över sin ångest inför framtiden på barnen. Hen uttrycker att det är tunga frågor de arbetar med, till exempel att "[…] jorden går under och hej och hå-? […]". Hen beskriver också att barnen är vår framtid och att barnen skall få leka och ha roligt tillsammans för då blir de starka individer, vilket Förskollärare 3 förklarar är hållbart för vår planet.

5.3. Sammanfattning

Samtliga förskollärare som ingår i studien talar om att ge barnen naturupplevelser samt att ha en plats i naturen som de kan besöka. Majoriteten av förskollärarna benämner inte begreppet hållbar utveckling för barnen men några förskollärare beskriver att de tror att barnen plockar upp begreppet ändå när de hör de vuxna använda det i olika sammanhang. Samtliga förskollärare berättar att de tror barnen får en känsla för hållbar utveckling genom konkreta upplevelser så som återvinning, återanvändning, odling och kompostering. Dessa områden diskuteras med barnen och barnen får komma med egna lösningar på problem. Förskolechefen ses som en betydelsefull aktör enligt majoriteten av förskollärarna, dock berättar några av dem att förskolechefens engagemang kan ifrågasättas. Avslutningsvis uttrycker alla förskollärarna att de har ett privat intresse för hållbar utveckling samt att arbetet med hållbar utveckling är viktigt för framtiden.

6. Diskussion

I följande avsnitt diskuteras studiens resultat i relation till syfte och frågeställningar, med stöd av litteratur. Diskussionen är uppdelad i tre delar. I metoddiskussionen diskuteras val av metod och hur studiens valda teori påverkat flera metodval, i resultatdiskussionen diskuteras vårt resultat och slutsatser. Till sist ges förslag på vidare forskning.

6.1. Metoddiskussion

En kvalitativ metod har använts där fokus ligger på förskollärarnas berättelser av deras upplevelser. Vi är medvetna om att vårt urval kan ha påverkat studiens resultat eftersom vi valt att genomföra studien på förskolor med förskollärare som redan arbetar med hållbar utveckling. Detta val tog vi eftersom informanten bör, utifrån en fenomenologisk livsvärldsansats, ha erfarenhet av det som skall studeras (Christoffersen & Johannessen,

2015). Om vi istället slumpmässigt valt ut förskolor till studien hade det kunnat ge ett annat resultat som då inte passat studiens syfte och teori lika väl.

Som datainsamlingsmetod användes en semistrukturerad intervjuform med öppna frågor så att förskollärarna kunde berätta fritt om sina erfarenheter. Om en annan datainsamlingsmetod så som enkäter eller observationer använts kanske inte förskollärarnas erfarenheter och berättelser blivit lika synliga. Vid transkriberingen av intervjuerna upptäckte vi tillfällen i intervjun då följdfrågor hade kunnat ställas till informanten men som inte ställdes i intervjusituationen. Hade vi haft chansen att göra om intervjuerna hade frågan om förskolechefens betydelse omformulerats till en mer öppen fråga eftersom vi i efterhand insåg att frågan var relativt ledande.

När intervjuerna transkriberades användes en transkriptionsmall inspirerad av Gjems (2011, s. 143) för att tydliggöra olika sluttoner och extra eftertryck på ord. Studien utgår från en fenomenologisk livsvärldsansats som enligt Christoffersen och Johannessen (2015) innebär att informantens erfarenheter skall framträda så som de berättas. Därför valde vi att presentera citaten ordagrant och med tecken som visar på vilket sätt informanten berättat, för att låta informanternas egna röster komma fram i arbetet.

6.2. Resultatdiskussion

I följande avsnitt diskuteras resultatet i relation till studiens syfte som är att bidra med kunskap om förskolepedagogiskt arbete med ekologisk hållbar utveckling. I resultatdiskussionen har vi valt att utgå från våra tre frågeställningar: Hur beskriver förskollärarna att de upplever att barn involveras i arbetet med ekologisk hållbar utveckling? Vilka svårigheter och framgångsfaktorer beskriver förskollärarna att de upplever finns i arbetet med ekologisk hållbar utveckling tillsammans med barn? Vilka konkreta upplevelser beskriver förskollärarna att de erfarit tillsammans med barn i arbetet med ekologisk hållbar utveckling?

6.2.1. Hur beskriver förskollärarna att de upplever att barn involveras i arbetet med ekologisk hållbar utveckling?

Resultatet av föreliggande studie visar att förskollärare upplever att barn blir involverade i arbetet med hållbar utveckling genom konkreta upplevelser och naturvistelser. Barnen beskrivs lära sig att värna om naturen genom att vistas i den och framförallt att få en relation

till den. Willén (1945) och Hammarström-Lewenhagen (2016) menar att det är viktigt för barn att få en relation till naturen och miljön. Författarna nämner också att barnen lär sig att vara rädda om naturen, vilket även Skolverket (2016a) menar är ett av förskolans uppdrag. Det Willén (1945) och Hammarström-Lewenhagen (2016) beskriver kopplar vi till förskollärarnas berättelser om att barn anses tillägna sig ett önskvärt förhållningssätt till naturen genom att vistas i den. Även Elliot (2015) menar att förskollärare kan använda sig av naturvistelser för att ge barn positiva förhållanden till natur och hållbar utveckling.

Utifrån analysen tolkar vi att barn blir delaktiga i arbete med hållbar utveckling genom att förskollärarna diskuterar miljöproblem med dem samt att barnen får komma med egna lösningar på problem. Ärlemalm-Hagsér och Pramling Samuelsson (2018) framhåller att barn behöver ses som centrala deltagare i verksamheten om de skall kunna få kunskaper kring hållbarhetsfrågor. Även Björklund (2014) och EPSD (2010) menar att barns tankar och idéer behöver bli hörda och tagna på allvar.

Förskollärarna framhåller vikten av att ge barnen en framtidstro för att de inte skall känna att allting är förstört, vilket vi tänker kan leda till att barn inte vill leva hållbart på grund av fatalism. Johansson (2008) nämner att hotet inte får kännas för överhängande, därför tolkar vi att förskollärarna inte vill berätta allt för hemska saker för barnen, även om EPSD (2010) menar att barn inte alltid kan skyddas från verkligheten.

6.2.2. Vilka svårigheter och framgångsfaktorer beskriver förskollärarna att de upplever finns i arbetet med ekologisk hållbar utveckling tillsammans med barn?

Det framkommer av föreliggande studie att majoriteten av förskollärarna inte använder begreppet hållbar utveckling eftersom det anses vara för abstrakt för barnen, vi tolkar det som att barnets ålder och mognad ses som ett hinder i arbetet med hållbar utveckling. Kahriman-Öztürk, Olgan och Güler (2012) menar dock att förskolebarn kan uttrycka tankar om hållbar utveckling. Eftersom förskolans läroplan (Skolverket, 2016a) fastställer att förskolan skall sträva efter att varje barn utvecklar begrepp och ordförråd så kan det ses som en motsättning till läroplanens intentioner att inte benämna vissa ord. EPSD (2010) framhåller att barn har tankar kring hållbar utveckling men att de vuxna måste respektera, och ha tilltro till, barnens tankar.

Förskollärare 3 berättar att arbetet måste börja någonstans men att allting inte kan göras i förskolan, vilket vi kopplar till Pramling Samuelsson (2011) som menar att arbetet med

hållbar utveckling grundläggs i tidig ålder. Att lägga grunden i förskolan anses viktigt av bland annat Davis (2015), Elliot (2015), EPSD (2010) samt Kahriman-Öztürk, Olgan och Güler (2012) men att lägga grunden betyder inte att kunskaperna är fullbordade.

En annan framgångsfaktor som framkommer i intervjuerna är att förskolorna har tillgång till en skog eller annan nära natur där barnen lär sig ett hållbart förhållningssätt till naturen. Att även ha tillgång till en sortergård ses som en framgångsfaktor då barnen får följa med, lära sig hur sopor skall sorteras samt vad sopor kan återvinnas till. EPSD (2010) menar att undervisning för hållbar utveckling bör ses som en rättighet, vi menar då att det är viktigt att inkludera barn i arbetet så att det tidigt grundläggs en aktsamhet för miljön.

Enligt förskollärarna kan det egna intresset för hållbar utveckling ses som en framgångsfaktor för att driva på arbetet, det krävs dock en tydlig ledning som ger rätt kompetenser till förskollärarna. Skolverket (2016a) framhåller att förskolechefen ansvarar för att förskolan skall lägga vikt vid natur- och miljövårdsfrågor och även Björklund (2014) menar att förskolechefen är en viktig aktör för att bedriva ett hållbarhetsarbete. Björklund (2014) och Ärlemalm-Hagsér och Sundberg (2016) framhåller att förskollärare behöver få kompetensutveckling som ett stöd i arbetet med hållbar utveckling, vilket blir problematiskt när missanpassad kompetensutveckling ges till förskollärarna.

Ett hinder som framkommer av förskollärarnas berättelser är att inte ha möjligheten att erbjuda ekologisk mat på förskolan. Björklund (2014) menar att just den ekologiska maten är en del i förskolans arbete med hållbar utveckling. Dock har förskola 2 och 3 tillgång till att odla egna grödor tillsammans med barnen, vilket ses som en framgångsfaktor. Att barn måste bli delaktiga i den pedagogiska praktiken är något som Ärlemalm-Hagsér och Pramling Samuelsson (2018) framhåller vikten av och som odling möjliggör på ett tydligt sätt.

Ett av de större hinder vi finner i intervjuerna är att arbetet med hållbar utveckling är ett stort område. Som nämnt tidigare är hållbar utveckling och miljöproblematiken två komplexa begrepp men enligt Güler Yıldız et al. (2017) kan handlingsberedskap och kunskap om hållbar utveckling ske genom undervisning i form av konkreta upplevelser. Förskollärarna nämner att arbetet med hållbar utveckling blir möjligt om förskolan arbetar med det bitvis. Balansgången mellan att berätta sanningen och inte skrämma barnen ses också som en svårighet då samtliga förskollärare nämner att de vill ge barnen framtidstro, som också, enligt Skolverket (2016a), är ett av förskolans uppdrag.

6.2.3. Vilka konkreta upplevelser beskriver förskollärarna att de erfarit tillsammans med barn i arbetet med ekologisk hållbar utveckling?

Som Davis (2015) och Björklund (2014) nämner så måste konkreta handlingar integreras i hela verksamheten för att någon skillnad skall ske. Vår tolkning av studiens resultat samt litteratur som redogjorts för i bakgrunden är att de konkreta handlingarna möjliggör att barn kan delta i aktiviteter för hållbar utveckling, vilket också kan ses som en framgångsfaktor i arbetet. På så sätt relateras vår sista frågeställning till de två föregående frågorna.

De konkreta handlingarna som majoriteten av förskollärare erfarit tillsammans med barnen är odling, kompostering, återvinning och att befinna sig i naturen. Det här kopplas till Björklund (2014) som menar att bland annat återvinning och sortering är två sätt för förskolor att arbeta med hållbar utveckling. Genom att odla men också att kompostera på förskolan får barnen se livscykler och kretslopp samt uppleva vad som krävs för ett fungerande ekosystem. Vi tänker att det bör ses som viktigt att ha kunskap om hur ekosystem fungerar för att kunna återställa och skydda dem och på så sätt uppnå Sveriges generationsmål (Naturvårdsverket, 2016). För att barn skall få dessa kunskaper behöver de få deltaga i aktiviteter som dessa.

Stagell, et al. (2014) finner att konkreta handlingar tillsammans med barn är mer lämpliga än teoretisk undervisning. Författarna menar även att barn behöver ges kunskap, inte bara på ett privat plan utan också i ett större perspektiv, för att förändra samhällsstrukturer som påverkar den hållbara utvecklingen negativt. Vi kopplar det här till exemplet med papperskorgarna där barnen ville lösa problemet med att folk inte slängde sitt skräp på rätt plats. De konkreta handlingarna behöver inte alltid kopplas till förskolan eller till individen, utan det kan handla om att förändra miljöer och strukturer i samhället. Johansson (2008) och förskollärarna berättar om att handlingar måste förändras för att förändra miljön, vilket kopplas till generationsmålet (Naturvårdsverket, 2016) eftersom det krävs förändrade konsumtionsmönster för att uppnå målet och lämna över ett hållbart samhälle till nästa generation.

6.3. Slutsats

I föreliggande studie framkommer det att barn anses bli delaktiga i arbetet med hållbar utveckling genom konkreta upplevelser, såsom återvinning, naturvistelser och odling.

Forskning visar att barn kan agera för hållbar utveckling, men att utbildning för det behöver införas i förskolans verksamhet både för barn och förskollärare. Föreliggande studie visar att barn och förskollärare har kompetens att arbeta med hållbar utveckling trots att förskolans läroplan (Skolverket, 2016a) ännu inte rymmer begreppet. Genom att förskolans läroplan (Skolverket, 2016a) skall revideras år 2018 till att rymma begreppet hållbar utveckling är vår förhoppning att arbetet med det kommer få ett större utrymme i förskolans verksamhet. Det är barnen som är vår framtid och som Davis (1998; 2015) och EPSD (2010) menar så är det barnen som får lida konsekvenserna av att ignorera miljöproblemen. Generationsmålet (Naturvårdsverket, 2016) fastslår att framtida generationer skall få tillgång till ett samhälle där miljöproblemen är lösta. Genom vår studie hoppas vi att yrkesverksamma inom förskolan uppmärksammar vikten i att arbeta med hållbar utveckling, på vilka sätt det kan implementeras i verksamheten och att även de yngsta barnen kan integreras i arbetet. Vår förhoppning är även att förskolechefens ansvar uppmärksammas.

Förskollärarna talar om att ge barnen framtidstro utan att skrämma barnen. Att ge barn framtidstro är ett av förskolans uppdrag (Skolverket, 2016a) och studien visar att vuxna måste inse att barn är kompetenta och kan agera för en hållbar framtid om de ges möjligheter till det. Som tidigare nämnt är vi den sista generationen som kan stoppa klimatförändringen (United Nation, 2015) och arbetet måste börja så tidigt som möjligt.

6.4. Vidare forskning

Under studiens gång fick vi upplevelsen av att de allra yngsta barnen inte ansågs vara mogna nog att inkluderas i arbetet med hållbar utveckling, även om viss forskning som redogjorts för i bakgrunden visade motsatsen. EPSD (2010) framhåller att utbildning för hållbar utveckling bör ses som en rättighet vilket väcker frågan hur den reviderade läroplanen kommer påverka förskolans arbete med hållbar utveckling tillsammans med de allra yngsta barnen.

7. Referenser

Alvesson, M. & Sköldberg, K. (2017). *Tolkning och Reflektion – vetenskapsfilosofi och kvalitativ metod* (3 Uppl.). Lund: Författarna och studentlitteratur.

Biosfär. (1995). I *Nationalencyklopedin* (Band 1, s. 153). Höganäs: Bra Böcker.

Brinkkjaer, U. & Høyen, M. (2013). V*etenskapsteori för lärarstudenter* (J. Jakobsson, övers.). Lund: Studentlitteratur.

Bryman, A. (2011). *Samhällsvetenskapliga metoder* (B. Nilsson, Övers., 2 Uppl.). Malmö: Liber.

Butén, M. (1945). Barn och djur. I S. Sandels & M. Moberg (Red.), *Barnträdgården – en handbok* (s. 160–168). Stockholm: Natur och kultur.

Björklund, S. (2014). *Lärande för hållbar utveckling – i förskolan*. Lund: Studentlitteratur.

Christoffersen, L. & Johannessen, A. (2015). F*orskningsmetoder förskollärarstudenter* (S. Andersson, Övers.). Lund: studentlitteratur.

Dahlberg, K., Drew, N. & Nyström, M. (2001). *Reflective lifeworld research*. Lund: The authors and Studentlitteratur.

Davis, J. (1998). Young children, environmental education and the future. I N. N. Graves (Red.), *Education and the environment* (s. 141–154). London: World education fellowship.

Davis, J. (2015). What is early childhood education for sustaninability and what does it matter? I J. Davis (Red.) *Young Children's and the environment – early education for sustainability* (s. 7–31, 2 uppl.). Port Melbourne: Victoria Cambridge University press.

Ehliasson, K. (2005). *Framtidsstudier i stora organisationers långsiktiga planering: analysmodell och fallstudier* (Doktorsavhandling, Linköping studies in Art and Science).

Elliott, S. (2015). Children in the natural world. I J. Davis (Red.), *Young Children's and the environment – early education for sustainability* (s. 32–54, 2 uppl.). Port Melbourne: Victoria Cambridge University press.

Ekologi. (1995). I *Nationalencyklopedin* (Band 1, s. 341). Höganäs: Bra Böcker.

European Panel on Sustainable Development - EPSD. (2010). *Taking children seriously – How the EU can invest in early childhood education for a sustainable future* (Rapport 4). Hämtad från https://www.ufn.gu.se/digitalAssets/1324/1324488_epsd_report4.pdf

Eriksson-Zetterquist, U. & Ahrne, G. (2015). Intervjuer. I G. Ahrne & P. Svenssons (Red.), *Handbok i kvalitativa metoder* (s. 34–54, 2 Uppl.). Stockholm: Liber.

Fatalism. (1995). I *Nationalencyklopedin* (Band 1, s. 390). Höganäs: Bra Böcker.

Fenomenologi. (u.å.). I *Nationalencyklopedin*. Hämtad den 11 april, 2018, från http://www.ne.se

Gjems, L. (2011). *Barn samtalar sig till kunskap* (U. Jakobsson, Övers.). Lund: Studentlitteratur.

Güler Yıldız, T., Özdemir Şimşek, P., Eren, S., & Aydos, E. H. (2017). An Analysis of the Views and Experiences of Children Who are 48–66 Months Old, Their Parents, and Teachers About "Sustainable Development". *Educational sciences: Theory & Practice, 17,* 153–677. Hämtad från http://dx.doi.org/10.12738/estp.2017.2.0013

Hammarström-Lewerhagen, B. (2016). *Förskolans århundrande – Pedagogiska nyckeltexter om förskolans framväxt och idéarv.* Malmö: Författarna och Gleerups utbildning.

Johansson, M. (2008). *Att bära världen på sina axlar – miljövetares uppfattningar av och förhållningssätt till miljöproblem och sin profession* (Doktorsavhandling, Lunds universitet, pedagogiska institutionen).

Jordbruksverket. (2011). *Livsmedelssäkerhet.* Hämtad från https://www.jordbruksverket.se/download/18.4b2051c513030542a92800014484/1370043485809/Kap+18+Livsmedelss%C3%A4kerhet.pdf

Kahriman-Öztürk, D., Olgan, R. & Güler, T. (2012). Preschool Children's Ideas on Sustainable Development: How Preschool Children Perceive Three Pillars of Sustainability with the Regard to 7R. *Educational Sciences: Theory and Practice, v12*(4), s. 2987–2995. Hämtad från https://search.proquest.com/docview/1243105580/fulltextPDF/A986F22958CA4389PQ/1?accountid=11754

Lindberg, M. (1991). *90 års barnomsorg 1874–1964 - En utvecklingsstudie.* Norrköping: Universitetet i Linköping.

Löfgren, H. (2014). Lärarberättelser från förskolan. I A. Löfgren, M. Hjalmarsson & K. Franzén (Red.), *Förskollärarens metod och vetenskapsteori* (s. 144–156). Stockholm: Författarna och Liber.

McNeill, J. R. (2003). *Någonting är nytt under solen – nittonhundratalets miljöhistoria* (M. Eklöf, Övers.). Stockholm: SNS förlag.

Miljömålsrådet. (2017). *Miljömålen.* Hämtad från https://www.miljomal.se/Miljomalen/

Naturvårdsverket. (2016). *Generationsmålet.* Hämtad från https://www.miljomal.se/Miljomalen/Generationsmalet/

Pramling Samuelsson, I. (2011). Why we should begin early with ESD – The role of early childhood education. *International Journal of Early Childhood, 43*(2), 103–118. Hämtad från https://search-proquest-com.proxy.library.ju.se/docview/888872012?rfr_id=info%3Axri%2Fsid%3Aprimo

Pramling Samuelsson, I. & Kaga, Y. (2008). Introduktion. I I. Pramling Samuelsson & Y. Kaga (Red.). *The contribution of early childhood education to a sustainable society* (s. 9–17). Hämtad från http://unesdoc.unesco.org/images/0015/001593/159355e.pdf

Regeringskansliet. (2017). *Förskolans läroplan ses över.* Hämtad 6 april, 2018, från http://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2017/04/forskolans-laroplan-ses-o

Regeringskansliet. (2018). *Från och med idag har Sverige en klimatlag.* Hämtad den 26 april, 2018, från http://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2018/01/fran-och-med-idag-har-sverige-en-klimatlag/

Singelston, Jr, R. A. & Straits, B. C. (2002). Survey interviewing. I J. F. Gubrium och J. A. Holstein (Red.). *Handbook of interview research – context & method* (s. 59–82). Thousand Oaks, London, New Delhi: Sage Publications, Inc.

Skolverket. (2010). *Utmärkelsen Skola för hållbar utveckling.* Stockholm: Skolverket.

Skolverket. (2016a). *Läroplan för förskolan,* Lpfö 98 (Rev. uppl.). Stockholm: Skolverket.

Skolverket. (2016b). *Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet*, Lgr 11 (Rev. uppl.). Stockholm: Skolverket.

Stagell, U., Almers, E., Askerlund, P. & Apelqvist, M. (2014). What kind of actions are appropriate? – Eco-school teachers´ and instructors´ ranking of sustainability-promoting actions as content in education for sustainable development (ESD). *International electronic journal of environmental educaiton 4*(2), 97–113. Hämtad från https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1060545.pdf

Svensson, P. (2015). Teorins roll i kvalitativ forskning. I G. Ahrne & P. Svensson (Red.), *Handbok i kvalitativa metoder* (s. 208–219). Stockholm: Författarna och Liber.

Svensson, P. & Ahrne, G. (2015) Att designa ett kvalitativt forskningsprojekt. I G. Ahrne & P. Svensson (Red.). *Handbok i kvalitativa metoder* (s. 17–31, 2 Uppl.). Stockholm: Liber.

UNESCO. (2005). *United Nations Decade of Education for Sustainable Development 2005–2014. Draft International Implementation Scheme.* Hämtad från http://gdrc.org/sustdev/un-desd/implementation-scheme.pdf

United nations. (2015). *'We Are the First Generation that Can End Poverty, the Last that Can End Climate Change', Secretary-General Stresses at University Ceremony*. Hämtad från https://www.un.org/press/en/2015/sgsm16800.doc.htm

Utbildningsdepartementet. (2017). *Uppdrag om en översyn av läroplanen för förskolan* Diarienummer: U2016/05591/S, U2017/01929/S. Hämtad från http://www.regeringen.se/4991f4/contentassets/fc4626cab51b4d06bd3d1a5b98aa798b/uppdrag-om-en-oversyn-av-laroplanen-for-forskolan.pdf

Vetenskapsrådet. (2002). *Forskningsetiska principer- inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning.* Hämtad från http://www.codex.vr.se/texts/HSFR.pdf

Warren, C. A. B. & Karner, T. X. (2010). *Discovering qualitative methods – Field research, interviews, and analysis* (2 Uppl.). Oxford: Oxford University Press.

WCED. (1987). *Our common future: Report from World commission on Environment and Development*. Hämtad från http://www.un-documents.net/our-common-future.pdf

Willén, E. (1945). Trädgårdsskötsel. I S. Sandels & M. Moberg (Red.), *Barnträdgården – en handbok* (s. 149–159). Stockholm: Natur och kultur.

Ärlemalm-Hagsér, E. (2013). *Engagerade i världens bästa? Lärande för hållbarhet i förskolan.* (Doktorsavhandling, Göteborgs Universitet, Institutionen för pedagogik, kommunikation och lärande). Hämtad från https://gupea.ub.gu.se/bitstream/2077/32675/1/gupea_2077_32675_1.pdf

Ärlemalm-Hagsér, E. & Pramling Samuelsson, I. (2018). Early childhood education and care for sustainability – historical context and current challenges. I V. Huggins & D. Evans (Red.) *early childhood education and care for sustainability – international perspectived* (s. 13–27). Abingdon: Routledge.

Ärlemalm-Hagsér, E. & Sundberg, B. (2016). Naturmöten och källsortering - En kvantitativstudie om lärande för hållbar utveckling i förskolan. *Nordina - Nordic studies in science education 12*(2), 140–156. Hämtad från https://www.journals.uio.no/index.php/nordina/article/view/1107/3323

8. Bilagor

8.1. Bilaga 1

Hej all personal på XXX!

Vi är två förskollärarstudenter vid namn Linnéa Norman och Jenny Persson som studerar vid Jönköping University. Vi håller nu på att skriva vår C-uppsats där vi vill undersöka hur förskollärare upplever att de arbetar tillsammans med barn för en ekologisk hållbar framtid. Våran studie har en fenomenologisk livsvärldsansats, vilket innebär att vi är intresserade av just era upplevelser och tankar. Syftet med studien är att få en djupare förståelse för förskollärares praktik och vi undrar om ni vill medverka i studien? Vi önskar intervjua två förskollärare vid er enhet samt undrar om vi får spela in intervjuerna för att senare kunna analysera dem.

Vi har valt ut just **er** förskola eftersom ni har fått XXX. Vi har också läst att ni arbetar med XXX vilket vi finner väldigt intressant och vill veta mer om.

Vi har tre forskningsfrågor som studien syftar att besvara:

• Hur upplever förskollärarna att de involverar barn i arbetet med en ekologisk hållbar utveckling?

• Vilka svårigheter och framgångsfaktorer upplever förskollärarna att det finns i arbetet med ekologisk hållbar utveckling tillsammans med barn?

• Vilka konkreta upplevelser beskriver förskollärarna att de erfarit tillsammans med barn i arbetet med ekologisk hållbar utveckling?

Observera att dessa tre inte är intervjufrågorna, utan forskningsfrågor som intervjufrågorna senare kommer att baseras på.

Under studiens gång kommer ni att förbli anonyma och materialet vi samlar in (ljudupptagningar, anteckningar och transkribering av intervjuer) är endast till för studien och vi kommer inte att sprida informationen vidare. Era namn och arbetsplatser kommer också att förbli anonyma och kommer inte att spridas till andra deltagare i studien eller till någon annan. Deltagandet är helt frivilligt och ni kan när som helst under studiens gång dra er ur utan att förklara varför.

Om ni önskar deltaga i studien kan ni meddela någon av oss genom att ringa, smsa eller maila ert svar. Om ni vill deltaga kommer ni få mer information om studien samt praktisk information så som tider och datum. Vi är oerhört tacksamma om ni vill ta er tid till att medverka i studien och hjälpa oss att fullfölja vår utbildning.

Kontaktuppgifter

Jenny Persson

Tel: xxx

Mail: xxx

Linnéa Norman

Tel: xxx

Mail: xxx

8.2. Bilaga 2

Förskollärarutbildningen – Examensarbete LEFP17 - V18

Jenny Persson och Linnéa Norman genomför en studie i kursen Examensarbete inom ramen för förskollärarprogrammet vid Jönköping University. Övergripande fokus i studien är att undersöka pedagogiska och didaktiska frågor rörande förskolans policy och praktik. Mer specifikt handlar denna studie om att undersökas på vilket sätt förskollärare beskriver sina upplevelser och erfarenheter av att arbeta med ekologisk hållbar utveckling tillsammans med barn i verksamheten.

Jenny och Linnéa genomför denna studie i syfte att (a) bidra till kunskap om förskolan och dess verksamhet; (b) få erfarenhet av att genomföra empirisk forskning inom utbildning och undervisning; och (c) fullgöra kraven för att bli examinerad från förskollärarprogrammet på Högskolan för Lärande och Kommunikation vid Jönköping University.

Om du accepterar att deltaga i denna studie kommer du att bli involverad i en eller flera av följande forskningsaktiviteter i förskolans lokaler:

____ Bli observerad av studentforskaren när han/hon deltar i ordinarie förskole aktiviteter.
____ Interagerar med studentforskarna i vardagliga förskole aktiviteter.
__X__ Samtalar med studentforskarna i informella individuella intervjuer.
____ Samtalar med studentforskarna i informella gruppintervjuer.

All information som genereras kommer att anonymiseras vilket garanterar att du inte kan bli identifierad. Dessutom kommer all information som genereras förvaras på ett säkert sätt som förhindrar att det försvinner t ex genom stöld.

Du har din fulla rätt att avbryta ditt deltagande och därmed ta tillbaka samtycke när som helst och av vilken orsak som helst.

Om du har frågor gällande den här undersökningen och/eller ditt deltagande, vänligen kontakta kursansvarig, Ann Ludvigsson (ann.ludvigsson@ju.se) eller examinator, Monica Nilsson (monica.nilsson@ju.se)

Om du accepterar att ditt deltagande, vänligen skriv under nedan.

Kontaktinformation, telefon och/eller email: _____

_____
Datum

_____
Deltagarens signatur

_____
Namnförtydligande

_____ _____
Studentens signatur Studentens namnförtydligande

_____ _____
Studentens signatur Studentens namnförtydligande

8.3. Bilaga 3

1. Vilken ålder är det på barnen du arbetar med?
2. Hur länge har du arbetat på den här arbetsplatsen?
3. Är Hållbar Utveckling någonting du är intresserad av utanför arbetsplatsen?
4. Tror du att ditt eget synsätt på hållbar utveckling/framtiden påverkar ditt arbete? Beskriv gärna hur.
5. Är "hållbar utveckling" som begrepp, något som du upplever barnen är bekanta med?
6. På vilket sätt arbetar ni med hållbar utveckling?
7. Skulle du säga att ni pratar med barnen om hållbar utveckling eller arbetar ni mer med konkreta upplevelser? Beskriv gärna
8. Kan du ge något konkret exempel från verksamheten på hur ni arbetar med ekologisk hållbar utveckling?
9. Hur upplever du att barnen görs delaktiga i arbetet med hållbar utveckling?
10. Är det någonting du tycker är extra svårt när det gäller att arbeta med hållbar utveckling tillsammans med barn?
11. Upplever du att förskolechefen är en viktig aktör för att ni skall kunna arbeta med hållbar utveckling som ni gör? Beskriv gärna.

– Vilken kontakt har ni?

12. Tycker du att vi skall säga som det är till barnen, eller försköna sanningen?
    - Vad kan man säga och inte säga?
13. Hur arbetar hela förskolan med hållbar utveckling?
    Pratar ni om det lokalt eller globalt?
14. Hur upplever **du** att det är att arbeta med hållbar utveckling?
15. Hållbar utveckling finns inte med i den nuvarande läroplanen som begrepp men det finns förslag på att det skall införas i den reviderade. Hur tror du att det kommer påverka förskolans verksamhet?

8.4. Bilaga 4

Transkriberingsmallen
Vår transkriptionsmall har inspirerats av Gjems (2011) transkriptionsmall (s. 143)
Följande principer har tillämpats i våra transkriberingar:

#	Paus, representerar ett tydligt uppehåll i talet
:	Tydlig förlängning av ljud, ju fler kolon desto längre ljud
[!]	Ordet före uttalas med eftertryck
-?	Stigande slutton
-.	Fallande slutton
-!	Fodrande/krävande slutton
-	Jämn slutton
"TEXT"	Text inom citat representerar att någon annan citeras
[=text]	Text inom klammer presenterar förklarningar och kontextinformation
,	Kommatecken representerar en kort paus i talet.